

**Yordam Kitap'ta
Stefan Zweig Eserleri**

Korku

Türkçesi: Behçet Necatigil

Amok / Usta İşi

Türkçesi: Tahsin Yücel

Satranç Ustası / Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu

Türkçesi: Tahsin Yücel

Bir Kalbin Ölümü / Mürebbiye

Türkçesi: Salâh Birsell

Merhamet

Türkçesi: Deniz Banoğlu

Yıldızın Parladiğı Tarihsel Anlar

Türkçesi: Deniz Banoğlu

Karışık Duygular

Türkçesi: Ali Avni Öneş

Yakan Sır

Türkçesi: Ali Avni Öneş

Sahaf Mendel

Türkçesi: Hamdi Varoğlu

(Yakında Çıkacaklar)

Dünya Fikir Ustaları

Türkçesi: Deniz Banoğlu

STEFAN ZWEIG: BİR HÜMANİSTİN SANATÇI OLARAK PORTRESİ

Stefan Zweig, varlıklı bir Yahudi ailenin çocuğu olarak 1881 yılında Viyana'da dünyaya geldi. Yetişme çağında, ailesinin toplum içindeki saygınlığını yükseltecek ciddi bir eğitim alması sağlandı. Felsefe doktorası yaptı; edebiyat, psikiyatri ve müzikle ilgilendi. Akademik eğitimin yanı sıra, Viyana'nın zengin, kozmopolit kültüründen alabildiğine beslendi. İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Latince ve Yunanca biliyordu. Sahip olduğu kültürel donanım Zweig'ı, Batı'nın hümanist geleneğine bağlamış ve 20. yüzyılın birleşik Avrupa idealine doğru yönlendirmiştir.

I. Dünya Savaşı başladığında, Zweig silah taşımayı reddetti ve vatani görevini, Savunma Bakanlığı'nın arşivinde hizmet vererek yerine getirdi. Çok geçmeden, arkadaşı Fransız yazar Romain Rolland gibi barış yanlısı bir politik tutumu benimseyerek Avusturya'yı terk etti ve savaşın sonuna dek İsviçre'de kaldı. Zweig barış fikrini savunmayı yaşamı boyunca sürdürecekti; ne var ki savaş tamtamlarının kulakları sağır ettiği dünyada barış ve sağduyu çağrısı yankı bulmayacaktı.

İlk dünya savaşını izleyen 1920'li yıllar, Stefan Zweig'ın yazarlık kariyerindeki en verimli dönemidir. Edebiyata şiirle başlamış ve ilk şöhretini Baudelaire, Verlaine gibi şairlerden yaptığı çevirilerle sağlamış olsa da, bu dönemde yazdığı uzun ve kısa öyküler ile usta bir yazar olduğunu kanıtlamıştır. *Korku* (1920), *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu* (1922), *Amok* (1922), *Bir Kalbin Ölümü* (1927), *Karışık Duygular* (1927), *Bir Kadının 24 Saati* (1927), *Sahaf Mendel* (1929) gibi çoğu uzun öykü (*novella*) türündeki anlatıları bugün 20. yüzyıl klasikleri arasında sayılıyor.

Zweig'in karakter yaratma ve karakterlerinin ruhsal gerilimlerini aktarma becerisini Freud'la olan dostluğuna ve onun kurucu teorisine borçlu olduğu hep söylenegelmiştir. Öte yandan, hikâye anlatıcılığındaki mahareti ve daha ilk sayfalarda yükselttiği gerilimi anlatının sonuna dek dorukta tutabilme ustalığıyla da benzersizdir. Pek çok eserinin sinemaya uyarlanmış olduğunu, iç ve dış "çatışma"ları yansıtmada ne denli başarılı olduğunun bir ispatı olarak belirtelim.

Zweig, biyografi türünde de çok sayıda eser üretmiş; tarih, felsefe ve edebiyat alanındaki araştırmalarını renkli ve şiirsel üslubuyla bezeyerek pek çok ünlü şahsiyetin hayatını kalemiyle canlandırmıştır. Biyografisini yazdığı ünlüler arasında Nietzsche, Erasmus, Montaigne gibi düşünürler; Marie Antoinette, Maria Stuart gibi kraliçeler; Balzac, Dickens, Dostoyevski, Stendhal, Tolstoy gibi edebiyat dehaları bulunmaktadır. Deneme tarzında yazdığı *Yıldızın Parladığı Tarih-*

sel Anlar (1927) başlıklı kitabında, tarihe mal olmuş on dört kişinin hayatlarından kısa kesitleri minyatür gibi işlemiştir.

1933'te Nazilerin ateşe attığı kitaplar arasında Stefan Zweig'in yazdıkları da bulunuyordu. Zweig 1934 yılında Avusturya'yı bir kez daha terk etmek zorunda kaldı ve İngiltere'ye yerleşti. Hitler ordularının Fransa'yı işgalinden sonra Atlantik'i geçerek ABD'ye, oradan da Güney Amerika'ya gitti. Son büyük eserlerinden *Merhamet* (1939) ile ölümünden sonra yayınlanan *Satranç Ustası* (1942), Zweig'in ikinci eşi Lotte ile birlikte oradan oraya sürüklendiği bu ümitsiz yılların ürünüdür.

Lotte ve Stefan Zweig, 1940 yılının Ağustos'unda Brezilya'nın Rio de Janerio kenti yakınlarına yerleşmeye karar verdiler. Burada tamamladığı ve Avrupa'nın savaş öncesi kültürel hayatını, özellikle de Viyana'yı anlattığı otobiyografik metin *Dünün Dünyası* (1942), Zweig'in en son yapıtı oldu. Avrupa'nın kendini imha ettiğine ve bir daha eski haline asla dönemeyeceğine inanıyordu. 22 Şubat 1942'de Lotte ile veda notlarını yazdılar; çok miktarda ilaç alarak son uykularına daldılar. Uzun yıllar sonra başka bir yazar (Clive James) Zweig'in, "hümanizmin tecessüm etmiş hali, canlı bir örneği" olduğunu söyleyecekti. Yazık ki temsil ettiği hümanist değerler ölürken dünyada savaş cinneti, faşizm ve hoşgörüsüzlük hâlâ sürüyordu.

İÇİNDEKİLER

AMOK

15

USTA İŞİ

91

GÖRÜNMEZ KOLEKSİYON

139

Yıllardan 1922, aylardan marttı, Napoli Limanı'nda büyük bir transatlantik boşaltılırken garip bir kaza oldu. Gazeteler bu kaza hakkında bir sürü bilgiler verdi, ama baştan sona düşlemlerle süslediler bu bilgileri.

Oceania'nın, sözü geçen geminin yolcularındandım, ama bu tuhaf olayı başkaları gibi benim de görme olanağım olmadı. Çünkü gece, kömür alınıp yükler boşaltılırken oldu bu iş. Gürültüden kurtulmak için kahvelere, tiyatrolara koşmuştuk, oralarda geçirecektik zamanımızı. Ama bu heyecanlı olayın gerçek açıklaması, o zaman gazetelere bildirmediğim birtakım varsayımlardadır bence. Şimdi bunca yıl geçti aradan, bu ilginç olaydan hemen önce yapılmış olan, gizli bir konuşmadan yararlanabilirim.

• • •

Kalküta Denizcilik Ajansı'na gitmiştim, Avrupa'ya dönmek için *Oceania*'da bir yer ayırtmak istiyordum. Görevli "Üzgünüm!" der gibilerden omuz silkti; bana bir kamara ayrılabilir miydi, ayrılamaz mıydı, bilmiyordu; çünkü yağmur mevsiminin başladığı dönemdi, gemi Avustralya'dan yola çıkar çıkmaz imanına kadar dolmuş oluyordu. Görevli, bana bir yanıt verebilmek için Singapur'dan gelecek telgrafı beklemekte zorundaydı.

Ertesi gün müjdeyi verdi, bir yer ayırabilecekti bana; ama pek rahat olmayan bir kamaraydı bu, geminin ortasında, güvertenin altında bulunuyordu. Ülkeme dönmek için sabırsızlanıyordum, uzun süre duralamadım, kamarayı ayırttım.

Adamın hakkı varmış. Gemi tıklım tıklım dolu, kamara kötüydü; makine dairesinin yanına sıkışmıştı, tek bir lombozun donuk ışığıyla aydınlanan dört köşe bir yerdi.

Hava ağır, durgundu, yağ ve küf kokuyordu. Aklını yitirmiş bir çelik yarasa gibi başınızın üstünde dönüp duran vantilatörün vızıltısından bir an bile kurtulmaya olanak yoktu. Altta makine, durmadan aynı merdiveni tırmanan, kömür yüklü, soluk soluğa bir hamal gibi hınklayıp sızlanmaktaydı. Yukarıda, güvertenin üstünde dolaşanların sonu gelmez gidiş gelişi duyuluyordu. Kül rengi kirişlerle bölmelere ayrılmış olan bu pis kokulu, bu mezara benzeyen yere bavulumu atar atmaz ben de güverteye koştum. Derinliklerden çıktım, dalgaların üzerinde esen, tatlı ve ılık kokulu toprak yelini amber gibi ciğerlerime doldurdum.

Ama güvertede de sıkıntıdan, gürültü patırtıdan başka bir şey yoktu: Hapse atılmış, durgunluğa yargılı insanların sinirli heyecanı içinde durmadan inen, çıkan, boş boş konuşan yolcuların büyük kargaşası... Kadınların cıvıltılı şakaları, dönüp dolaşıp aynı noktaya gelen konuşmaların uğultusu içinde yolcu yığınlarının dizilmiş iskemleler önünde, gü-

vertenin dar koridorlarında sonu gelmez dolaşmaları, adlandıramadığım bir huzursuzluk veriyordu bana.

Benim için yepyeni olan bir ülkeyi dolaşmıştım, çılgınca bir çabuklukla birbiri üstüne yığılan bir yığın imge kalmıştı kafamda. Şimdi, gözlerime çöken bu gürültülü ülkeye bir biçim vermek için tüm gördüklerimi düşünmek, aydınlatmak, sıralamak istiyordum, ama burada, bu kalabalıkla dolup taşan bulvarda bir dakika dinlenmeye, rahat etmeye olanak yoktu. Bir kitap açacak olsam, gevezelik hastalığına tutulmuş büyük kalabalığın devingen gölgeleri altında satırlar kayboluyordu. Bu gemi koridorunda, bu kalabalıkla dolup taşan gölgesiz sokakta, biraz olsun kendimi toplamama olanak yoktu.

Tam üç gün yalnızlığa alışmaya çalıştım. İnsanları ve denizi boyun eğişle izliyordum. Güneş batarken sular üzerinde birdenbire renk renk havai fişek tutuşmaları bir yana, deniz hep aynı kalıyordu; insanlara gelince, üç yirmi dört saat boyunca hepsini bir güzel tanıdım.

Tüm yüzleri tanıyordum, doyunluk gelmişti hepsinden de; kadınların gevrek gevrek gülüşleri beni ilgilendirmiyordu artık, komşum olan iki Hollandalı subayın gürültülü patırtılı tartışmaları da öyle... Kala kala kamarama çekilmem kalıyordu, ama kamaram ateş gibiydi, buhar doluydu içi; salonda da genç İngiliz kızları durmak dinlenmek bilmeden acımasızca piyanoyla oynuyor, bozuk-dü-

zen valsler çalıyorlardı. En sonunda zaman dzenini değiştirdim, öğleden sonra birkaç kadeh birayla kafayı dumanladıktan sonra, ötekiler yemek yiyip dans ederken biraz kestirebilmek düşüncesiyle hemen kamarama indim.

Uyandığımda küçük tabutum kapkaranlık ve nemliydi. Ventilatorü durdurmuştum, nemli ve yağlı hava şakaklarımı yakıyordu. Duyularım uyuşmuş gibiydi; nerede olduğumu ve saati anlayıncaya kadar dakikalar geçti. Gece yarısını geçmiştik kuşkusuz. Çünkü ne müziği işitiyordum, ne de sonu gelmez ayak seslerini. Yalnız makine, Leviathan'ın soluğu kesilmiş yüreği, soluk soluğa, dalgaları yara yara girdiği “görünmez”e doğru itiyordu durmadan gemiyi.

Oraya buraya tutunarak güverteye ıktım. Isızdı. Başımı dumanlı bacaya, hayaletler gibi dikilmiş direklere doğru kaldırıncaya, içime eşsiz bir aydınlık doldu birden. Gökyüzü pırıl pırıldı. Yıldızların çevresinde, ak kıvılcımlarıyla delik deşik olmuş bir karanlık vardı, gene de gökyüzü ışıl ışıldı. Sanki çok güçlü bir ışık önüne kadifeden bir perde konmuştu, yıldızlar bu anlatılmaz ışığın aralarından geçtiği oyuklar ve çatı pencereleri gibiydi. Gökyüzünü bu geceki gibi görmemiştim hiç. elik mavisiydi rengi, gene de ışıl ışıl, parıl parıl, güröl güröldü, ışıkla dolup taşıyordu, aydan, yıldızlardan gelen, tılsımlı bir ocakta yanar gibi görünen bir ışıkla. Ay ışığında, geminin tüm izgile-